

Journal of Education Studies

Volume 21
Issue 4 April-June 1993

Article 2

April 1993

ดนตรีศึกษาในสี่ปุ่น

ณรงค์ สุทธิจิตต์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

สุทธิจิตต์, ณรงค์ (1993) "ดนตรีศึกษาในสี่ปุ่น," *Journal of Education Studies*: Vol. 21: Iss. 4, Article 2.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.21.4.2

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol21/iss4/2>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

ดนตรีศึกษาในญี่ปุ่น

ณรุทธ์ สุทธจิตต์

ดนตรีศึกษาในญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษา เพราะเป็นระบบการศึกษาที่ผลิตนักดนตรีที่มีชื่อเสียงระดับโลกมากมาย รวมทั้งการมีวงดนตรีซิมโฟนีออร์เคสตราที่ได้มาตรฐานระดับโลกหลายวงเช่นกันในญี่ปุ่น แต่ก็ยังเป็นระบบการศึกษาที่มีความขัดแย้งอยู่ในตัวเอง เพราะดนตรีศึกษาในญี่ปุ่นมิได้ให้ความสนใจกับดนตรีประจำชาติของตนเองเท่าที่ควร ทั้งๆ ที่วัฒนธรรมดนตรีของญี่ปุ่นก่อตัวและพัฒนามาเป็นพันๆ ปีแล้วก็ตาม เรื่องราวของดนตรีศึกษาในประเทศญี่ปุ่นที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ได้ข้อมูลมาจากเอกสารการสัมมนาดนตรีศึกษาที่ญี่ปุ่น และการสนทนาซักถามกับผู้จัดการสัมมนา ตลอดจนการสนทนากับครูอาจารย์ ผู้บริหารและบุคลากรตามโรงเรียนและสถาบันต่างๆ ที่ผู้เขียนมีโอกาสได้ไปเยี่ยมชมเยียนระหว่างช่วงสัมมนาในประเทศญี่ปุ่น จึงคิดว่าข้อมูลต่างๆ ที่เล่าสู่กันฟังนี้ เป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ และทันสมัย อย่างไรก็ตามเรื่องราวดนตรีศึกษาในญี่ปุ่นที่จะกล่าวถึงนี้อาจไม่ครอบคลุมหรือมีรายละเอียดครบทุกเรื่อง เนื่องจากผู้เขียนยังไม่มีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้งเพราะไม่มีเวลามากพอ

ชั้นเรียนไวโอลิน โดยระบบซุซูกิ เป็นที่นิยมอย่างมากในญี่ปุ่น ในภาพเป็นชั้นเรียนพิเศษที่ผู้ปกครองส่งบุตรหลานมาเรียน ซึ่งส่วนใหญ่นิยมส่งบุตรหลานมาเรียนดนตรีตะวันตกมากกว่าดนตรีญี่ปุ่น

ก่อนจะกล่าวถึงดนตรีศึกษาในญี่ปุ่น ขอกล่าวถึงระบบการศึกษาของญี่ปุ่นสักเล็กน้อย การศึกษาในญี่ปุ่นแบ่งได้เป็น ๖ ระดับ คือ ประถมศึกษา (๓ ปี) ประถมศึกษา (๖ ปี) มัธยมศึกษาตอนต้น (๓ ปี) มัธยมศึกษาตอนปลาย (๓ ปี) ปริญญาตรี (๔ ปี) หรือระดับวิทยาลัย ๒ ปี ซึ่งเรียกว่า จูเนียร์คอลเลจ เมื่อจบจะไปต่อตามมหาวิทยาลัยได้ เพื่อให้ได้ปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งปริญญาโทและเอก การศึกษาภาคบังคับได้แก่ ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น รวม ๙ ปี แต่ในสภาพปัจจุบันเด็กทุกคนผ่านการศึกษาระดับประถมศึกษาทั้งสิ้น แม้จะมีได้เป็นการศึกษาภาคบังคับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ แต่เหตุผลที่สำคัญประการหนึ่ง คือ บิดามารดาไม่มีเวลาดูแลบุตรในช่วงเช้าถึงเย็น การส่งบุตรไปสถานรับเลี้ยงเด็กและโรงเรียนอนุบาลจึงเป็นทางออกที่ดีที่สุด เพราะตนจะมีเวลาทำงาน และบุตรของตนก็ได้รับความรู้เพื่อเตรียมตัวศึกษาในระดับประถมศึกษาต่อไป เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี เด็กกว่าร้อยละ ๙๐ ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

โรงเรียนรัฐบาลมีมากพอที่จะให้เด็กเข้าเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้เรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ตั้งแต่ประถม ๑ จนจบการศึกษาภาคบังคับ สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลายผู้เรียนจะเสียค่าเล่าเรียนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

เนื่องจากญี่ปุ่นมีระบบการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกับในประเทศไทย จึงเป็นค่านิยมของชาวญี่ปุ่นที่นิยมให้บุตรหลานเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ดนตรีศึกษาในระดับประถมศึกษา

ดังได้กล่าวแล้วว่าระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ ดนตรีซึ่งเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรจึงเป็นวิชาบังคับที่นักเรียนต้องเรียนด้วย ปัจจุบันญี่ปุ่นกำลังปรับปรุงหลักสูตร และจะประกาศใช้หลักสูตรนี้ในปีหน้า คือ ๒๕๓๕ การประถมศึกษาในญี่ปุ่นมีลักษณะเช่นเดียวกับประเทศไทย คือมีกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ดูแลควบคุม หลักสูตรประถมศึกษาเป็นหลักสูตรที่ประกาศใช้โดยกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งโรงเรียนประถมทั่วประเทศต้องยึดหลักสูตรของกระทรวงเป็นหลัก นอกจากนี้แบบเรียนต่างๆ ที่ใช้ต้องผ่านการตรวจรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการก่อนเช่นกัน

หลักสูตรได้จัดแบ่งวิชาในระดับประถมเป็น ๙ หน่วยวิชา คือ ภาษาญี่ปุ่น สังคมศึกษาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ชีวิตประจำวัน ดนตรี ศิลปะและงานประดิษฐ์ คหกรรมศาสตร์ พลศึกษา และจริยศึกษาและกิจกรรมพิเศษ สำหรับวิชาดนตรีมีเวลาเรียนในหลักสูตร ๖๘-๗๐ หน่วยการเรียนรู้ โดยหนึ่งหน่วยการเรียนรู้เท่ากับ ๔๕ นาที

ชั้นเรียนดนตรีระดับประถมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัย
แห่งหนึ่งในโตเกียว การเรียนการสอนในภาพใช้วิธีการสอนของดัลโครซ คือ
Eurhythmics ซึ่งต้องใช้สถานที่เฉพาะรวมทั้งเสื้อผ้าที่สะดวกในการเคลื่อนไหว

เป้าประสงค์ของการเรียนการสอนดนตรีกล่าวไว้ในหลักสูตร ดังนี้

เพื่อช่วยพัฒนาความรู้ขั้นพื้นฐานด้านดนตรีโดยใช้กิจกรรมทางการแสดงออก
และความซาบซึ้งในดนตรี สนับสนุนให้มีความรักและการรับรู้ในด้านดนตรี และเพิ่มพูนความรู้
ความเข้าใจ และความรู้อีกต่อดนตรี

จากเป้าประสงค์เห็นได้ว่าหลักสูตรเน้นการแสดงออกและความซาบซึ้งในดนตรี ซึ่งหลักสูตร
ได้เสนอจุดประสงค์ในรายละเอียดเกี่ยวกับการแสดงออก และความซาบซึ้งไว้โดยการกำหนด
จุดประสงค์ให้ผู้เรียน ร้อง เล่น เคลื่อนไหวและสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมหลัก และความซาบซึ้งในดนตรี
กำหนดวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนฟังเพลงและดนตรีในลักษณะต่างๆ เป็นประการสำคัญ

หลักสูตรยังได้กำหนดการจัดเนื้อหาดนตรีเพื่อความต่อเนื่องไว้ด้วย เช่น การเรียนรู้
โน้ตดนตรีจากง่ายไปยาก การร้องเพลงแนวเดียวในระดับประถม ๑ การร้องเพลงแนวเดียว การร้อง
เพลงวน และการร้อง ๒ แนว ในระดับประถมปีที่ ๒ จนถึงระดับประถมปีที่ ๖ มีการร้องจนถึง ๓ แนว
โดยกำหนดไว้ด้วยว่าในแต่ละระดับควรร้องเพลงได้อย่างน้อยประมาณ ๑๑-๑๖ เพลง การเล่น
เครื่องดนตรีมีการกำหนดให้เล่นเครื่องประกอบจังหวะ และอาร์โมนิกาในระดับประถมปีที่ ๑ จนถึง
ระดับประถมปีที่ ๖ นักเรียนควรเล่นขลุ่ยรีคอร์เดอร์ คีย์บอร์ด และเครื่องประกอบจังหวะได้

แม้จะมีการกำหนดเนื้อหาไว้ แต่หลักสูตรก็มีการยืดหยุ่นได้ โดยให้โรงเรียนเลือกเพลง
หรือเครื่องดนตรีที่โรงเรียนเห็นว่าเหมาะสมแทนสิ่งที่เสนอไว้ในหลักสูตรได้

สำหรับการเรียนการสอนในโรงเรียนต่างๆ ไป เท่าที่ได้ข้อมูลมาจากผู้จัดการสัมมนา และการสนทนากับครูผู้สอนดนตรีเวลาไปสังเกตการสอน พอกล่าวได้ว่า โรงเรียนต่างๆ ไปมักจะยึดหลักสูตรของกระทรวงเป็นสำคัญ เนื้อหาดนตรีจึงเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เช่น เพลงต่างๆ ก็จะใช้เพลงในหลักสูตร ไม่ค่อยหาเพลงนอกเหนือหลักสูตรมาสอน และมีโรงเรียนประถมน้อยแห่งที่จะมีเครื่องดนตรีต่างๆ ครบถ้วน ผู้เรียนจึงไม่สามารถเล่นเครื่องดนตรี เช่น ขลุ่ยรีคอร์เดอร์ได้ ดินัก นอกจากนี้ในระดับประถม ๑-๒ หรือ ๓ โรงเรียนต่างๆ ไปจะใช้ครูประจำชั้นสอนดนตรี ตั้งแต่ระดับประถม ๓ หรือ ๔ จนถึง ประถม ๖ จึงใช้ครูดนตรีสอนดนตรี ครูในระดับประถม ๑-๓ จึงยึดหลักสูตรเป็นสำคัญ เพราะไม่มีความรู้มากพอที่จะคิดหาสิ่งอื่นๆ เช่น บทเพลง หรือ กิจกรรมแปลกๆ มาสอนนักเรียน จึงเห็นได้ว่าแบบเรียนดนตรีเป็นสิ่งสำคัญมาก ครูดนตรีส่วนใหญ่ที่เป็นครูประจำชั้นจะยึดแบบเรียนเป็นหลักในการสอน

ประเภทเพลงที่มีในแบบเรียนดนตรีต่างๆ ไป ได้แก่

๑. เพลงเด็ก ซึ่งประพันธ์โดยชาวญี่ปุ่นในสมัยราชวงศ์เมจิ (๑๘๖๘-๑๙๑๒) และโตโซ (๑๙๑๒-๑๙๒๖) ใช้บันไดเสียง ๕ เสียง โดยดัดแปลงมาจากบันไดเสียง ๗ เสียงทางยุโรป
๒. เพลงเด็กซึ่งประพันธ์โดยชาวญี่ปุ่นสมัยปัจจุบัน ในรูปแบบของยุโรป
๓. เพลงคลาสสิก
๔. เพลงพื้นเมืองญี่ปุ่นจากบางพื้นที่ของประเทศ
๕. เพลงพื้นเมืองจากอเมริกาเหนือและใต้
๖. เพลงพื้นเมืองจากยุโรป
๗. เพลงพื้นเมืองจากเอเชีย

ประเภทของเพลงที่มีมากในแบบเรียนคือลำดับที่ ๑-๓ มีมากกว่าสามในสี่ของเพลงทั้งหมด เพลงประเภทที่ ๔-๗ ซึ่งได้แก่ เพลงพื้นเมืองของญี่ปุ่นและของประเทศอื่นๆ มีอยู่ประมาณหนึ่งในสี่

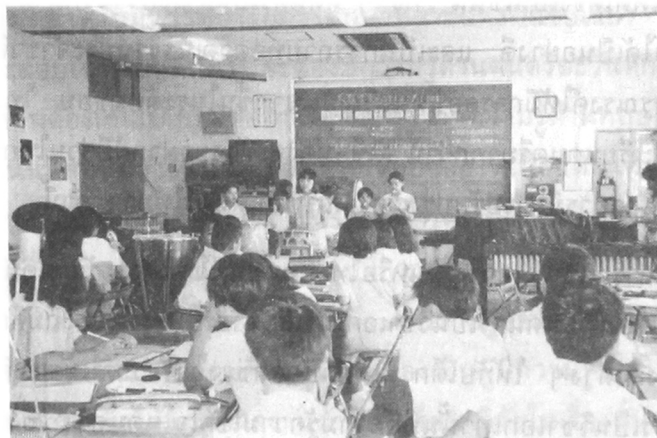
จากประเภทของเพลงเห็นได้ชัดว่า เพลงพื้นเมืองแท้ๆ ของญี่ปุ่นไม่ได้รับการเน้นเท่าที่ควร เช่นเดียวกับเพลงพื้นเมืองของประเทศอื่นๆ เพลงที่เน้นมากได้แก่เพลงคลาสสิกและเพลงเด็กที่มีลีลาแบบตะวันตก แม้จะแต่งโดยชาวญี่ปุ่นก็ตาม

สำหรับกิจกรรมดนตรีนอกหลักสูตร โรงเรียนต่างๆ ไปมักจะมียุทธวิธีประสานเสียงและวงโยธวาทิตให้นักเรียนที่สนใจดนตรีเข้ามาร่วมกิจกรรม และในระหว่างฤดูร้อน กลุ่มนักร้องและนักดนตรีเหล่านี้จะเข้าร่วมการแข่งขัน ซึ่งทำให้มาตรฐานทางดนตรีของนักเรียนเหล่านี้ดีขึ้นทุกปี อย่างไรก็ตามนักเรียนอื่นๆ ที่มีได้ร่วมในกิจกรรมทางดนตรีเนื่องจากไม่สนใจจะไม่ได้เรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ดนตรีจากโรงเรียนแต่อย่างใด

ที่กล่าวมาเป็นโรงเรียนทั่วๆ ไป มีบางโรงเรียนที่ให้ความสนใจกับดนตรี มีครูดนตรีที่มีคุณภาพ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนรัฐบาลที่ต้องยึดหลักสูตรดนตรีของกระทรวงอย่างเคร่งครัด หรือโรงเรียนเอกชนและโรงเรียนสาธิตที่สามารถปรับหลักสูตรได้ค่อนข้างมาก การสอนดนตรีของโรงเรียนเหล่านี้จะมีคุณภาพดี เด็กนักเรียนได้รับประสบการณ์ดนตรีมากกว่าโรงเรียนทั่วๆ ไป ซึ่งจัดเป็นข้อได้เปรียบสำหรับเด็ก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่มีมาตรฐานค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับสังคมไทย เด็กส่วนหนึ่งแม้จะได้รับประสบการณ์ดนตรีจากโรงเรียนน้อย ก็เรียนดนตรีส่วนตัว ในเวลาเย็น หรือวันเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งเด็กเหล่านี้จะมีความรู้ความสามารถด้านดนตรีในระดับสูง และหลายคนเอาดีทางดนตรีเมื่อจบชั้นประถมและมัธยม

คงจะต้องเน้นอีกสักครั้งว่า เมื่อกล่าวถึงดนตรีในญี่ปุ่น มักจะหมายถึงดนตรีตะวันตก ซึ่งจากหลักสูตรจะเห็นว่า ดนตรีตะวันตกได้รับการเน้นมากกว่าดนตรีญี่ปุ่น ซึ่งเป็นข้อบกพร่องของหลักสูตรอย่างมาก ทำให้ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ในปัจจุบันไม่รู้จักดนตรีญี่ปุ่น ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของตนเองที่เก่าแก่เป็นพันๆ ปี จึงเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย ปัจจุบันนักการศึกษาดนตรีจึงพยายามรณรงค์ให้กระทรวงศึกษาธิการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลักสูตร โดยบรรจุดนตรีญี่ปุ่นลงไปหลักสูตรให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เมื่อกลับมามองดนตรีศึกษาในระดับประถมของไทย จึงเห็นได้ชัดว่าหลักสูตรดนตรีของเรามีความดีกว่าของญี่ปุ่นในแง่ของการให้ความสำคัญกับดนตรีไทย ทั้งดนตรีประจำชาติ และดนตรีพื้นเมืองภาคต่างๆ แต่หลักสูตรของไทยไม่มีดนตรีคลาสสิกเลย ซึ่งน่าจะกล่าวถึงบ้างในหลักสูตร

ที่กล่าวมานี้จึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมชาวญี่ปุ่นจึงเล่นดนตรีเก่ง หมายถึงดนตรีคลาสสิก เพราะได้รับการปลูกฝังและเน้นมาตั้งแต่ระดับประถม

การเรียนดนตรีในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ที่ผู้สอนเน้นให้ผู้เรียนประพันธ์เพลงเพื่อบรรเลงกับเครื่องดี ซึ่งมีเครื่องดนตรีทั้งของญี่ปุ่นและของชาติต่างๆ ทั่วโลก เป็นการสอนเรื่องดนตรีญี่ปุ่น และดนตรีนานาชาติต่อไปด้วย

ดนตรีศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

ระดับมัธยมศึกษาซึ่งแบ่งไว้เป็นสองระดับคือ มัธยมต้นและมัธยมปลาย โดยในระดับมัธยมต้นเป็นการศึกษาภาคบังคับต่อจากประถมศึกษา อีก ๓ ปี รวมเป็น ๘ ปี ส่วนมัธยมปลายมิได้เป็นการศึกษาภาคบังคับ แต่ดังกล่าวแล้วว่านักเรียนระดับมัธยมต้นกว่าร้อยละ ๘๐ ศึกษาต่อในระดับมัธยมปลาย ดนตรีในระดับนี้มีทั้งส่วนที่เป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก เนื้อหาดนตรียังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับระดับประถม คือ เน้นดนตรีตะวันตกมากกว่าดนตรีญี่ปุ่น ยิ่งไปกว่านั้นผู้สอนดนตรีส่วนใหญ่ไม่มีความรู้มากพอเกี่ยวกับดนตรีญี่ปุ่น จึงสอนส่วนที่เป็นดนตรีญี่ปุ่นอย่างรีบร้อนเพื่อให้เสร็จสิ้นไป ทำให้ผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจและซาบซึ้งในดนตรีญี่ปุ่นไปด้วย ซึ่งเรื่องนี้เป็นผลจากดนตรีศึกษาของญี่ปุ่นที่มุ่งเน้นแต่ดนตรีตะวันตกดังกล่าวแล้ว ปัจจุบันนักดนตรีศึกษาเกี่ยวกับระดับมัธยม จึงเรียกร้องให้มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรและการเรียนการสอนเช่นเดียวกับในระดับประถมศึกษา และต้องการให้การเรียนการสอนดนตรีในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งผลิตครูดนตรีให้ความสนใจกับดนตรีญี่ปุ่นให้มากขึ้น มิใช่เน้นแต่ดนตรีตะวันตก นอกจากนี้ยังต้องการให้นักดนตรีวิทยาลัยทำการศึกษาเกี่ยวกับดนตรีญี่ปุ่นอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเผยแพร่ความรู้ เพื่อสร้างสมทฤษฎีดนตรีในอันที่จะนำมาใช้สอนดนตรีญี่ปุ่นอย่างมีหลักการ เพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมดนตรีญี่ปุ่นให้กับอนุชนได้อย่างลุ่มลึก มิใช่เพียงผิวเผินดังที่เป็นอยู่

การสอนดนตรีในระดับมัธยมศึกษาของญี่ปุ่นและไทยมีลักษณะเหมือนกันประการหนึ่งคือมีเวลาเรียนน้อยลง และจัดเป็นวิชาเลือก หลังจากเป็นวิชาบังคับในระดับหนึ่ง ซึ่งทำให้เห็นว่าดนตรีมีส่วนน้อยลงในชีวิตของนักเรียนระดับมัธยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันการสอนดนตรีของไทยตามหลักสูตรใหม่ ๒๕๓๓ นั้น ดนตรีมีเวลาน้อยลงกว่าในหลักสูตรเดิมซึ่งน้อยอยู่แล้ว จึงเป็นจุดหนึ่งที่น่าคิดว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนี้ ทั้ง ๆ ที่ดนตรีเป็นสาระความรู้ที่สามารถสร้างความละเอียดอ่อนในจิตใจมนุษย์ได้เป็นอย่างดี และเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมประจำชาติและนานาชาติให้กับอนุชน ญี่ปุ่นกำลังรณรงค์ให้มีการสอนดนตรีญี่ปุ่นมากขึ้นในระดับมัธยม ไทยเราควรอย่างยิ่งที่จะรณรงค์ให้มีเวลาที่จะเรียนดนตรีมากกว่านี้ ผู้เขียนคงจะต้องขอฝากผู้มีส่วนในการจัดทำหลักสูตร คือกระทรวงศึกษาธิการว่าควรมีการปรับปรุงเรื่องเวลาเรียนดนตรีให้มากกว่านี้

ด้วยสถานการณ์เช่นนี้ไม่ว่าญี่ปุ่นหรือไทย อนุชนที่ไม่มีความรู้ด้านดนตรีจะมีมากขึ้น ได้แก่กลุ่มนักเรียนที่มิได้เลือกเรียนดนตรีเป็นวิชาเอก น่าเสียดายที่ในระดับประถมศึกษา การเรียนดนตรีมีมากพอที่จะปลูกฝังสิ่งต่างๆ ให้กับเด็ก แต่กลับขาดช่วงไปในระดับมัธยมศึกษา จะเหลือเพียงผู้ที่เลือกเรียนดนตรีเป็นวิชาเอกเท่านั้นที่มีความรู้ความเข้าใจในดนตรี ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่ามีไม่พอเพียง ดนตรีเป็นโสตศิลป์ที่คู่มากับความนึกคิดอันสวยงามของมนุษย์ ควรอย่างยิ่งที่มนุษย์รุ่นต่อมาจะได้สืบสานดนตรีให้คงไว้ในตัวเองและในสังคมต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งดนตรีไทยที่เป็น

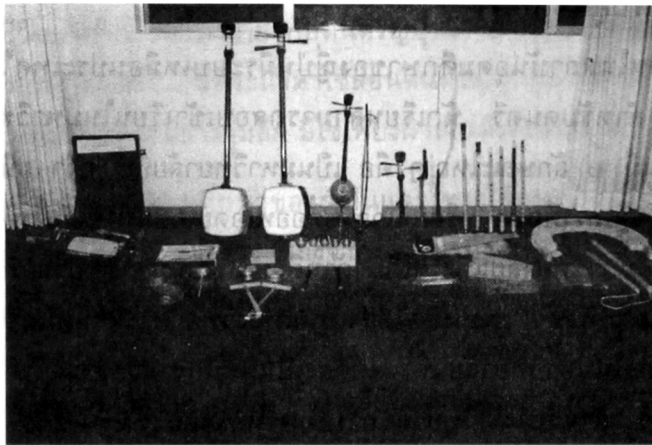
ศิลปะประจำชาติ ควรที่คนไทยจะรู้จักและชื่นชม มิใช่เป็นศิลปะที่เข้าไม่ถึง ถูกทอดทิ้ง ไร้ความยี่ดี ซึ่งวันหนึ่งดนตรีไทยอาจมีสภาพเป็นแบบญี่ปุ่นก็ได้ ถ้าผู้มีหน้าที่ในการให้การศึกษายังไม่เห็นความสำคัญของดนตรีเช่นนี้ !

สำหรับเนื้อหาดนตรีตะวันตก ผู้เรียนที่เลือกดนตรีเป็นวิชาเอกจะพัฒนาความรู้ความสามารถมากยิ่งขึ้น เพื่อก้าวไปสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษาต่อไป และด้วยเหตุที่ญี่ปุ่นให้ความสนใจและเน้นดนตรีตะวันตกมาตลอด มาตรฐานดนตรีจึงสูงกว่าของไทยมาก สิ่งนี้นับเป็นข้อเด่นของดนตรีศึกษาในญี่ปุ่น ซึ่งเห็นได้เด่นชัดในระดับมัธยม ยิ่งในระดับอุดมศึกษาด้วยแล้ว ถ้าผู้เรียนไม่มีความสามารถจริงจะไม่สามารถเข้าเรียนในคณะดนตรีได้เลย ในจุดนี้ไทยเราคงต้องพัฒนาต่อไป ซึ่งถ้าผู้บริหารโรงเรียนให้ความสนใจมากขึ้น มาตรฐานดนตรีตะวันตกของไทยก็คงมีมากขึ้นได้ เพราะหน่วยงานรัฐบาลที่คอยสนับสนุนให้เยาวชนในระดับนี้มีโอกาสได้แสดงออกด้านดนตรีก็มีอยู่แล้ว เช่น วงดนตรีซิมโฟนีออร์เคสตราสำหรับเยาวชน

ดนตรีศึกษาในระดับอุดมศึกษา

การเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาของญี่ปุ่นมีระบบเหมือนประเทศไทย คือมีการสอบคัดเลือกเข้าเรียน สำหรับดนตรี นักเรียนสามารถสอบเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยมหาวิทยาลัยในญี่ปุ่นมี ๒ ลักษณะใหญ่ๆ คือ เป็นมหาวิทยาลัยที่เรียกว่า ยูนิเวอร์ซิตี มีคณะวิชาต่างๆ และมหาวิทยาลัยการศึกษา หรือยูนิเวอร์ซิตีออฟเอ็ดยูเคชัน ซึ่งมีลักษณะคล้ายวิทยาลัยครูในปัจจุบันของไทย มหาวิทยาลัยแห่งโตเกียวด้านศิลปะ เป็นมหาวิทยาลัยที่ผู้เรียนดนตรีมีความต้องการได้เข้าเรียนมากที่สุด เพราะจัดได้ว่าเป็นแหล่งวิทยาการด้านดนตรีที่ดีที่สุดของประเทศญี่ปุ่น ผู้เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านดนตรีสูงมาก การแข่งขันสูงทีเดียว สำหรับมหาวิทยาลัยการศึกษาหลายแห่งที่มีชื่อเสียง การเข้าศึกษาก็ยาก เช่นเดียวกัน ผู้ที่จะสอบเข้าเรียนดนตรี จะต้องมีความรู้ด้านดนตรีตะวันตกเป็นอย่างดี เปียโนเป็นวิชาบังคับ ทุกคนต้องเล่นเปียโนได้อย่างดี นอกจากนี้ความรู้ด้านทฤษฎีดนตรีก็จำเป็นด้วย สำหรับดนตรีญี่ปุ่นนั้นมีสอนบ้างในบางแห่งที่มหาวิทยาลัยโตเกียวด้านศิลปะมีการสอนดนตรีญี่ปุ่นเช่นกัน แต่มีคนเรียนน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเรียนดนตรีตะวันตกทั้งสิ้น มีสถาบันอุดมศึกษาน้อยแห่งที่มีครูผู้มีความรู้เกี่ยวกับดนตรีญี่ปุ่น บางคนแม้มีความรู้ก็เป็นเพียงนักดนตรีวิทยา คือมีความรู้ด้านทฤษฎีเท่านั้น ไม่สามารถสอนในเชิงทักษะได้ การขาดผู้สอนจึงเป็นปัญหาใหญ่ประการหนึ่ง เพราะผู้ที่มาทำการสอนในระดับอุดมศึกษาได้ ต้องเป็นผู้มีความรู้ในเชิงวิชาการตามเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้แก่ผู้มีผลงานด้านการศึกษาวิจัยในเรื่องนั้นๆ นักดนตรีญี่ปุ่นก็เช่นเดียวกับนักดนตรีไทยคือมีความสามารถในการเล่นเครื่องดนตรีเป็นอย่างดี แต่อาจมีวุฒิทางการศึกษาไม่สูงนัก และไม่เคยทำงานวิชาการเช่นการศึกษาวิจัยมาก่อน จึงยากที่จะหาผู้สอนดนตรี

ญี่ปุ่นในระดับอุดมศึกษา ผู้เขียนได้บอกกับผู้จัดในเรื่องนี้ว่าประเทศไทยของเราในปัจจุบัน ใช่วิธีเชิญผู้มีความสามารถทางดนตรีไทยมาสอนนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยโดยยกย่องบุคคลเหล่านี้ด้านฝีมือ มิได้ดูที่วุฒิการศึกษาหรือผลงานด้านวิชาการ ซึ่งทางมหาวิทยาลัยสามารถเชิญใครก็ได้ที่เห็นสมควร ได้รับคำตอบว่าญี่ปุ่นก็ทำเช่นเดียวกัน แต่ปฏิบัติได้ยากมาก เพราะกฎเกณฑ์ต่างๆ อย่างดีอาจเพียงเชิญมาเป็นวิทยากรครั้งสองครั้งเท่านั้น จึงเห็นได้ว่าคงต้องมีการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ในเรื่องเหล่านี้บ้าง เพื่อการรักษา ถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติไว้ อย่างไรก็ตาม ถ้าย้อนกลับมาดูเมืองไทยสักประมาณ ๒๐ ปีมาแล้วเห็นจะได้ปัญหาการไม่ยอมรับผู้ไม่มีวุฒิการศึกษามาทำการสอนดนตรีไทยมีอยู่เช่นเดียวกับญี่ปุ่นในขณะนี้ แต่เป็นความพยายามของนักวิชาการด้านดนตรีไทยในมหาวิทยาลัยที่พยายามชี้ให้ผู้บริหารเห็นคุณค่าของฝีมือ จนปัญหานี้ผ่านพ้นไป โดยเฉพาะในสภาพปัจจุบัน ตั้งแต่มีศิลปินแห่งชาติแล้ว ทำให้การเชิญบุคคลเหล่านี้มาเป็นอาจารย์พิเศษในสถาบันอุดมศึกษาได้อย่างดี ไม่ทราบว่ามีระบบเช่นนี้หรือไม่

เครื่องดนตรีประจำชาติของญี่ปุ่นบางชนิด

แม้จะมีการสอนดนตรีญี่ปุ่นในระดับอุดมศึกษา แต่ศิลปะเกี่ยวข้องกับดนตรีบางอย่างก็มิได้มีการสอน เช่น คามูกิ ซึ่งเป็นการแสดงคล้ายโอเปร่าของทางตะวันตก นำเสียดายที่ไม่มีการเรียนการสอนวัฒนธรรมเก่าแก่เช่นนี้ ประเทศไทยยังมีการสอนโขน ซึ่งมีทั้งดนตรีและการแสดงในระดับอุดมศึกษา ผู้ที่จะเรียนคามูกิต้องไปเรียนกับคณะแสดงโดยเฉพาะ

ที่กล่าวมานี้ใครจะชี้ให้เห็นว่า แม้ญี่ปุ่นจะเป็นชาติเก่าแก่ แข็งแกร่งในวัฒนธรรมสามารถยืนยงเป็นชาติมาได้ เพราะมีอำนาจทางเศรษฐกิจ แต่ก็มีปัญหาในการอนุรักษ์ ถ่ายทอดวัฒนธรรมของตนเองเช่นเดียวกัน และดูจะมีมากกว่าประเทศไทยเสียด้วยซ้ำไป เหตุผลประการสำคัญคือ

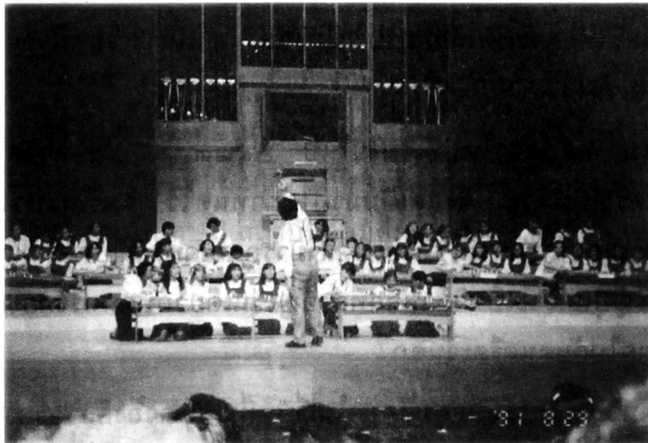
ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง วัฒนธรรมตะวันตกหลังไหลเข้ามาสู่ญี่ปุ่น และญี่ปุ่นยินดีรับอย่างเต็มที่เพราะต้องการพัฒนาชาติของตนให้ทัดเทียมกับชาติทางตะวันตก วัฒนธรรมของญี่ปุ่นเองจึงถูกรอบงำด้วยวัฒนธรรมตะวันตก ค่านิยมที่เห็นว่าวัฒนธรรมตะวันตกดีกว่า วัฒนธรรมของตนเอง เริ่มฝังตัวและคงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน ชาวญี่ปุ่นในปัจจุบันแม้จะได้ยินดนตรีของตนเอง แต่ก็ได้ยินแบบผ่านหู ไม่มีความเข้าใจหรือไม่ใส่ใจกับดนตรีของตนเอง เพราะเห็นเป็นเรื่องล้าสมัยน่าเบื่อ ค่านิยมเช่นนี้จะคล้ายคลึงกับสังคมไทย แต่สภาพปัจจุบันของไทยดูจะดีกว่าญี่ปุ่น เพราะดนตรีไทยดูจะเป็นที่ยอมรับ มีส่วนสำคัญในการเชิดหน้าชูตา และมีบทบาทในพิธีการต่างๆ อยู่ตลอดเวลา

อย่างไรก็ตาม หลักสูตรใหม่ที่เริ่มใช้ในปี ๒๕๓๓ กำหนดว่าครูที่จบด้านดนตรีจะต้องมีความรู้ด้านดนตรีญี่ปุ่นด้วย ซึ่งแต่เดิมมาได้กำหนดไว้ จึงเป็นแนวโน้มที่ดี แต่ก็คงจะเป็นเพียงความรู้พื้นฐานเท่านั้น คงมิได้ถึงขนาดสามารถเล่นดนตรีญี่ปุ่นได้ แนวโน้มในอนาคตจึงพอเห็นได้ว่า ดนตรีญี่ปุ่นคงจะเป็นวิชาหลักที่สำคัญเช่นเดียวกับดนตรีไทยในสถาบันอุดมศึกษาของไทยที่เป็นวิชาเอกคู่ไปกับดนตรีตะวันตก

ค่านิยมในด้านวิชาการระดับอุดมศึกษาในญี่ปุ่นที่น่ากล่าวถึงอีกประการหนึ่งคือ อาจารย์ในมหาวิทยาลัยด้านดนตรีไม่มีใครจบระดับปริญญาเอกสักเท่าไร ส่วนใหญ่จบแค่ปริญญาโท แต่สิ่งที่เป็นเครื่องวัดความเป็นนักวิชาการคืองานวิจัย อาจารย์ทุกคนต้องพยายามผลิตงานวิจัย หรือศึกษาค้นคว้า เขียนบทความวิชาการโดยสม่ำเสมอ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของวงวิชาการ และจะมีสภาพเป็นอาจารย์ที่สมบูรณ์แบบ อาจารย์แต่ละคนจึงพยายามหาหัวข้อที่จะศึกษาค้นคว้าเสมอ เช่น อาจารย์ตาภิชาวา ผู้จัดการสัมมนาครั้งนี้ศึกษาวิจัยในเรื่องดนตรีเอเซียมาตลอด และเริ่มมาจับงานใหม่คือการศึกษาเรื่องดนตรีศึกษาในกลุ่มประเทศอาเซียน ลักษณะเช่นนี้พบได้เสมอในนักวิชาการของญี่ปุ่น กล่าวคือ ผู้ศึกษาด้านดนตรีเฝ้าพันธุวิทยา มักเป็นนักดนตรีศึกษาควบคู่กันไป เพราะการศึกษาด้านดนตรีเฝ้าพันธุวิทยาทำให้ได้ข้อมูลหรือเนื้อหา เพื่อนำมาจัดการเรียนการสอนต่อไป ซึ่งเป็นเรื่องราวของดนตรีศึกษา ประเทศไทยของเราในขณะนี้มียุทธศาสตร์ศึกษาบ้างพอสมควร แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์เฝ้าพันธุวิทยาทำงานจริงจัง จึงน่าคิดว่า ถึงเวลาที่นักดนตรีศึกษาจะหันมาสนใจวิชาดนตรีเฝ้าพันธุวิทยาบ้าง ในขณะที่นักดนตรีเฝ้าพันธุวิทยาหันมาสนใจด้านดนตรีศึกษาบ้าง และเริ่มค้นคว้าวิจัยคล้ายๆ ลักษณะที่ญี่ปุ่นกำลังกระทำอยู่ ซึ่งน่าสนใจและเหมาะสมกับสภาพสังคมตะวันออกที่มีทั้งวัฒนธรรมดนตรีของตนเองและวัฒนธรรมดนตรีตะวันตก การศึกษาดนตรีในประเทศไทยหรือญี่ปุ่น จึงควรเรียนรู้ทั้งดนตรีของตนเอง ดนตรีตะวันตกและดนตรีของประเทศอื่นๆ ทุกภูมิภาคในโลก

การศึกษาด้านดนตรีในระบบโรงเรียนตลอดมาตั้งแต่ระดับประถมจนถึงระดับอุดมศึกษาที่กล่าวมานี้เป็นระบบที่ช่วยส่งเสริม สร้างสรรค์ความสามารถด้านดนตรีของเด็กญี่ปุ่นเป็น

อย่างดี โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา สถาบันการศึกษาจัดเป็นแหล่งให้ความรู้ ฝึกฝนทักษะดนตรี และสร้างผู้มีอัจฉริยภาพทางดนตรีอย่างจริงจัง นอกจากนี้การศึกษานอกระบบโรงเรียน ตั้งแต่ระดับปฐมวัยศึกษา จนถึงระดับมัธยมศึกษาในญี่ปุ่น เป็นระบบที่ก่อให้เกิดเด็กประสบความสำเร็จด้านดนตรีได้อย่างมาก เพราะผู้ปกครองมักส่งบุตรหลานของตนเรียนดนตรีนอกเวลาเรียน ในโรงเรียนอย่างจริงจัง ความสำเร็จในด้านดนตรีของญี่ปุ่นจึงมิได้เกิดขึ้นจากระบบโรงเรียนเท่านั้น

การแสดงดนตรี แนวสมัยใหม่ซึ่งใช้เครื่องดนตรีญี่ปุ่น คือโคโตะ ผู้เล่นเป็นนักเรียน นักศึกษาที่สนใจในดนตรีญี่ปุ่น หันมาเรียนอย่างจริงจัง จนสามารถออกแสดงคอนเสิร์ตได้

ดนตรีศึกษาในญี่ปุ่นเป็นระบบที่ประสบความสำเร็จ สามารถสร้างสรรค์นักดนตรีระดับโลก ได้ดังที่ทราบกันอยู่ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่านิยม และถ้ามีโอกาสประเทศไทยควรศึกษาระบบของญี่ปุ่นเพื่อปรับปรุงระบบของเราให้ก้าวหน้าขึ้น แต่มีเหตุผลสองประการที่ไทยอาจไม่สามารถทำได้อย่างญี่ปุ่น คือ การลงทุนอย่างจริงจัง เพราะญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ร่ำรวยทางเศรษฐกิจแล้ว และลักษณะชาวญี่ปุ่นเป็นคนมีระเบียบวินัยกว่าคนไทย

อย่างไรก็ตามดนตรีญี่ปุ่นที่เป็นวัฒนธรรมของเขาเองถูกกละเลยมมากกว่าดนตรีของไทยเรามาก ซึ่งทำให้เห็นว่าจุดเด่นของเราอยู่ที่การรักษาศิลปวัฒนธรรมของเราไว้ จึงอยากจะเห็นคนไทยรักนิยมในวัฒนธรรมของเราให้มากขึ้นอีก เพื่อวัฒนธรรมอันล้ำค่าของไทยยังคงอยู่ไม่มีวันเสื่อมสลายไป โดยเฉพาะด้านดนตรี ดนตรีไทยของเรามีพัฒนาการมากกว่าอีกหลายชาติในเอเชีย จึงควรที่คนไทยจะรู้จักชื่นชมเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมดนตรีของตนเองตลอดไป

หนังสืออ้างอิง

- Shinobu Oku. 1992 "Japanese Traditional Music in Departments of Teacher Training Universities." in *Perspectives of Music Education in Japan and Asean Countries*. T. Takizawa (ed.) Tokyo : Research Committee for Asian Music Education. 91-102.
- Tomiko Kato. 1992 "Music Education for Elementary and Lower Secondary Schools in Japan." in *Perspectives of Music Education in Japan and Asean Countries*. T. Takizawa (ed.) Tokyo : Research Committee for Asian Music Education. 71-83.
- Yoshihiro Ino. 1992 "Teaching Traditional Music in Japan Today." in *Perspectives of Music Education in Japan and Asean Countries*. T.Takizawa (ed.) Tokyo : Research Committee for Asian Music Education. 84-90.